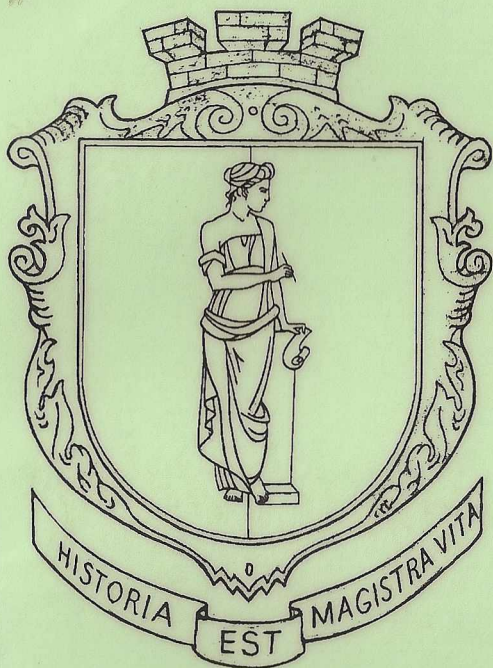

94/100/082)

Д 70

**ДОСЛІДЖЕННЯ І РОЗВІДКИ
З ВСЕСВІТНЬОЇ ІСТОРІЇ ТА
ПРАВОНАВСТВА**

Випуск 4

ЯШИН В.О.
старший викладач

КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ГЕНДЕРНОЇ РІВНОСТІ В УКРАЇНІ: ЗАСТАРІЛИЙ ПІДХІД

Проблема здійснення принципу рівноправності чоловіків і жінок постійно знаходиться в центрі уваги міжнародної спільноти. Провідною умовою забезпечення реалізації такого принципу є його відповідне конституційне оформлення, здійснене із застосуванням належної юридичної техніки. У випадку конституційної норми, вимога бездоганності формулювання набуває особливого значення. Між тим, застосована в абзаці третьому статті 24 Конституції України правова конструкція не виглядає беззаперечною.

Наведемо її: «Рівність прав чоловіка і жінки забезпечується: наданням жінкам рівних з чоловіками можливостей у громадсько-політичній і культурній діяльності, у здобутті освіти і професійної підготовки, у праці та винагороді за неї; спеціальними заходами щодо охорони праці і здоров'я жінок, встановленням пенсійних пільг; створенням умов, які дають жінкам можливість поєднувати працю з материнством, правовим захистом, матеріальною і моральною підтримкою материнства і дитинства, включаючи надання оплачуваних відпусток та інших пільг вагітним жінкам і матерям» [7]

Наведена формулювання наводить на думку, що її автори виходили із завідомої нерівноправності жінок, оскільки способи забезпечення гендерної рівності стосуються майже виключно надання жінкам певних можливостей, пов'язаних саме з їхньою належністю до жіночої статі, між тим, як абзац 2 цієї ж статті встановлює: «Не може бути привілеїв чи обмежень за ознаками...статі...». Розглянемо докладніше.

Одним із засобів забезпечення рівності прав чоловіків і жінок встановлюється надання *жінкам рівних з чоловіками можливостей* в громадсько-політичній і культурній діяльності, тощо. Така філологічна конструкція підкреслює вихідну приниженість статусу жінки і намагання підняти його до статусу чоловіка. Формулювання «надання жінкам рівних можливостей» вже саме по собі не беззаперечне, крім того, носить характер не *кон-*

статування або конституційного закріплення вже наявних прав, як це повинно було б впливати з абзацу 2 статті 24, а виглядає як прояв волі законодавця щодо надання жінкам прав, яких у них раніше не було, тобто *розширення правоздатності жінок*, що невірно юридично, не відповідає дійсності і входить в протиріччя із абзацом 1 статті 24. Розділення ж наведеної фрази іменником «чоловіками» виділяє суб'єкт, відносно якого і застосовується зрівняння прав жінок – чоловіки. Це, в свою чергу, виділяє чоловіків як суб'єкт, що апріорі стоїть вище за жінок і є, таким собі, «взірцем» правосуб'єктності, що також не може визнаватись правомірним.

Аналізована нами стаття Конституції України встановлює, що рівність прав чоловіків і жінок забезпечується «створенням умов, які дають жінкам можливість поєднувати працю з материнством, правовим захистом, матеріальною і моральною підтримкою материнства і дитинства, включаючи надання оплачуваних відпусток та інших пільг вагітним жінкам і матерям». Жодного натяку на *природне право* (sic!) матерів на державний захист і підтримку. З іншого боку, Конституція України мовчить про природне право чоловіків на батьківство, виховання дітей та догляд за ними, хоча частково це можна пояснити тим, що таке право вже закріплене і врегульоване Сімейним кодексом України.

Не можна вважати досконалим і встановлення «пенсійних пільг» за гендерної ознакою. Як тоді бути з уже наведеною нормою абзацу 2 статті 24, що «не може бути привілеїв... за ознаками... статі»?

Наведені недосконалості, які, швидше, є недолугостями, не відповідають суті статті 5 Конвенції про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок 1979 року: «Держави... застосовують всіх заходів з метою: а) змінити соціальні і культурні моделі поведінки чоловіків і жінок з метою викорінення звичаїв та іншої практики, що засновані на ідеї неповноцінності або переваги однієї з статей або *стереотипності ролі чоловіків і жінок*; б) забезпечити, щоби сімейне виховання включало в себе... визнання *загальної відповідальності чоловіків і жінок за виховання та розвиток своїх дітей*» [1]

Втім, конституційна правотворча практика, давно знайшла формулювання, що є беззаперечними з точки зору як юридичної техніки, так і юридичного змісту. Звернімось до конституційних норм європейських країн.

Конституція ФРН [9] в статті 3 встановлює: «(2) Чоловіки і жінки рівноправні. Держава сприяє реальному здійсненню рівноправ'я чоловіків і жінок... (3) Нікому не може бути нанесена шкода або віддана перевага за ознаками його статі...». Конституція ФРН в правовій конструкції «чоловіки і жінки рівноправні» не виділяє і не виокремлює нікого, навпаки, така побудова виходить із апріорного визнання юридичної рівності чоловіків і жінок і є лише конституційним закріпленням *визнаного суспільством та об'єктивно існуючого явища*, в той час як формулювання ст. 24 Конституції України настановує на зворотній висновок.

Одночасно, питання догляду за дітьми та забезпечення прав матерів в цьому випадку регулюються іншою статтею Конституції ФРН, а саме ст.6: «(2) Догляд за дітьми та їхнє виховання є природним правом батьків та їх найпершим обов'язком... (4) Кожна мати має право на захист і підтримку держави».

Конституція Республіки Польща 1997 року встановлює в ст.33 наступне: «1. Чоловік і жінка в Республіці Польща мають рівні права в сімейному, політичному, соціальному і економічному житті. 2. Жінка і чоловік мають, зокрема, рівне право на освіту, зайнятість і просування по службі, на однакову винагороду за труд однакової цінності на соціальне забезпечення а також на обіймання посад, виконання функцій, рівно як і на отримання публічних відзнак (*godnosc*) та нагород». [2] В наведеному формулюванні також немає жодних відмінностей між статусом чоловіка і жінки, не надається жодних переваг і статус жінки не «підтягується» до статусу чоловіка. Як і в статті 3 Конституції ФРН, в аналогічній за *об'єктом правового регулювання* статті 33 Конституції Польщі, питання захисту материнства і дитинства, встановлення пенсійних пільг, соціальних гарантій взагалі не згадуються, і це справедливо, оскільки в останньому випадку маємо справу з зовсім іншим *об'єктом правового регулювання*.

Стаття 65 Конституції Ісландії встановлює: «Чоловіки і жінки користуються рівними правами у всіх сферах». [4]

Конституція Князівства Ліхтенштейн, стаття 31: «Чоловіки і жінки рівноправні». [3]

Конституція Нідерландів обмежується констатацією в статті 1: «Відношення до всіх людей в Нідерландах повинно бути рівним при рівних обставинах. Дискримінація на підста-

ві...статі... не допускається». [5] Інші основні закони, наприклад, конституції Туреччини та Японії також обмежуються констатацією рівності громадян перед законом і не виділяють окремо рівність прав чоловіків і жінок.[6], [7]

Конструкція, застосована в Конституції України відображує гендерне становище початку XIX сторіччя, аніж кінця XX, а тим більше початку XXI сторіччя і тому потребує суттєвого вдосконалення. Таку недосконалість можна пояснити лише тим, що аналізована стаття 24 майже повністю тотожна статті 33 Конституції (Основного закону) УРСР 1978 року, і, більше того, стаття 31 старої Конституції містила положення: «Жінка і чоловік мають рівні права», якого немає в діючій Конституції! Порівняємо:

Конституція УРСР 1978 року	Конституція України 1996 року
Жінка і чоловік мають в Україні рівні права. Здійснення цих прав забезпечується наданням жінкам рівних з чоловіками можливостей у здобутті освіти і професійної підготовки, у праці, винагороді за неї і просуванні по роботі, у громадсько-політичній і культурній діяльності, а також спеціальними заходами щодо охорони праці і здоров'я жінок; створенням умов, які дають жінкам можливість поєднувати працю з материнством; правовим захистом, матеріальною моральною підтримкою материнства та дитинства, включаючи надання оплачуваних відпусток та інших пільг вагітним жінкам і матерям.	Рівність прав жінки і чоловіка забезпечується: наданням жінкам рівних з чоловіками можливостей у громадсько-політичній і культурній діяльності, у здобутті освіти і професійній підготовці, у праці та винагороді за неї; спеціальними заходами щодо охорони праці і здоров'я жінок, встановленням пенсійних пільг; створенням умов, які дають жінкам можливість поєднувати працю з материнством; правовим захистом, матеріальною і моральною підтримкою материнства дитинства, включаючи надання оплачуваних відпусток та інших пільг вагітним жінкам і матерям.

Як бачимо, з 1978 року – жодних змін.

Таким чином, маємо констатувати наступне:

- існуюча редакція статті 24 Конституції України майже повністю тотожна і навіть гірша редакції статті 33 Конституції УРСР 1978 року, що свідчить про відсутність розвитку в питанні конституційно-правового забезпечення гендерної рівності;

- зміст статті 24 Конституції України не відповідає Конвенції про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок 1979 року;

- правотворча практика європейських країн має достатній досвід беззаперечної редакції конституційних норм щодо забезпечення гендерної рівності.

В якості висновку вкажемо очевидне: існуюча редакція статті 24 Конституції України потребує суттєвих змін і приведення у відповідність з сучасним станом питання. Зауважимо втім, що такі зміни, з огляду на складність внесення змін до Розділу II Конституції України і теперішнє політичне становище чи напевно зможуть відбутися в коротко та середньостроковій перспективі.

Джерела та література

1. Конвенція про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок: Прийнята Генеральною Асамблеєю ООН 18 грудня 1979 р.
2. Конституция Республики Польша от 2 апреля 1997 г. // Конституции государств Европы.— Москва, 2001
3. Конституция Княжества Лихтенштейн // Конституции...
4. Конституция Исландии // Конституции...
5. Конституция Нидерландов // Конституции...
6. Конституция Турции // Конституции...
7. Конституция Японии // Конституции...
8. Конституція України. Прийнята Верховною Радою України 28 червня 1996 року.
9. Основной закон Федеративной Республики Германия от 23 мая 1949 г. (с последующими изменениями и дополнениями до 20 октября 1997 г.) // Конституции...